

שמעתא עמיקתא

גליון קפ"ח / פרי חקת / היתשע"ד
קהילת "חניכי הישיבות", רמות ב'

האם צנצנות קפה חייבות טבילה

א. חובת טבילת כלים. ב. שאינו יודע אם הכלי מבית חרושת של ישראל. ג. חובה להטביל כלי אחסון. ד. חובה בבית החרושת להטביל צנצנות קפה וכדו'. ה. חיוב הקונים להטבילם. ו. להחזיר העודף לתוך צנצנת לא טבולה. ז. ייחד הכלי לשימוש רב פעמי.

א. חובת טבילת כלים

הלוקח כלי מן העכו"ם צריך להטבילו במקוה של מ' סאה, כמבואר בע"ז (ע"ה): **ובטש"ע** (וי"ד רס"י קס). ואיתא שם דאין חייבים טבילה מדאורייתא אלא כלי סעודה העשויים ממתכת והם צורכי סעודה.

ב. אינו יודע אם הכלי מבית חרושת של ישראל

וכלים שאין יודע אם יוצרו בבית חרושת של ישראל או של עכו"ם, כתב **בחזו"א** (וי"ד סי' לו ס"ק טו) דאזלינן בתר רובא דהם של עכו"ם, וחייב להטבילם בברכה. **ובאג"מ** (וי"ד ח"ב סס"י מ) כתב דכלים שמסתפקים שמה יוצרו בבית חרושת של יהודי וקנה אותם ממוכר ישראל, אם אי"א לברר, יש להטבילם ללא ברכה, וכלי זכוכית שהוא חייב מדרבנן אם אי"א לברר אי"צ טבילה כלל כשיש טרחא גדולה להטבילם, ואם אפשר לברר צריכין לברר אף בשביל הברכה. ועי' **בתשורת שי** (ס"י עד) **ובמבית לוי** (וי"ד ט"ב ע"ב ע"מ קמו אות א).

ויש לדון אם חייבים להטביל קופסאות שימורים או צנצנות קפה וכדו', אם ברך ככל מיוצרים ע"י חברות שבעלותם של עכו"ם.

ג. חובה להטביל כלי אחסון

והנה לענין כלי אחסון מצינו **באיסור והיתר** (שער נח אותיות פז - פח) שכתב דמשפט של ברזל ודאי צריך טבילה אע"פ שאין שותין ממנו ואינו אלא להכשיר האוכל, ואפי' הגדולים הרבה, מאחר שנוגע במאכל עצמו. ומה"ט צריך להטביל ג"כ ברזאות של ברזל אפילו לא יחשה וישתה מהן לעולם, **וכן הכלים גדולים של מיני מתכות ששומרין בהן יין** אע"פ שאין שותין מהן כלל, עכ"ל. ומבואר דכלי אחסון חייבים טבילה.

אלא דמצינו **בשכנה"ג** (ס"י קכ בהגהת ב"י אות יח) שכתב דהני חביות דידן של חרס המצופות באבר משמימין בהם יין, אי"צ טבילה, דדווקא כלי סעודה בעו טבילה, ואלו חביות דאין דרכם להשתמש ע"י האור כי אם להכניס בהן יין לקיום. ואע"פ שהאו"ה הנ"ל כתב לחייב בזה, אולי לא חייב אלא בכלי מתכות גמור דלכו"ע חייבין בטבילה ובברכה, אבל בכלי חרס המצופין באבר דיש מח' אי צריכין טבילה במצופין מפנים (ולא מבחוץ), כאלו חביות גדולות שא"א להטבילם מתמשמין בלא טבילה, ולפ"ז המצופות באבר מבית ומחוץ דהוו ככלי מתכות גמור צריכים טבילה, ע"כ. והביאו **ברע"א** (שם על סעי' א). ומבואר דס"ל דבשעת הדחק יש לסמוך דכלי אחסון אי"צ טבילה כל דאיכא עוד צירוף להקל.

ובבית יהודה (סס"י עב ד"ה ונחזור לדין) כתב דצלוחיות (בקבוקים) כיון דאין בהן כמו כוסות, וגם אין בהם כלים כדירות, לא חשיבי כלי סעודה, דהרי אינן עשוין אלא לקיום היין, ודמו לחביות וכיוצא דמכניסין בהן לקיום דלא שייכא בהו טבילה, משום דבעינן **תשמיש שיהיה דבר המכשירו ומתקנו לאכילה**. ואין להקשות מדין משפכות והברזות של ברזל דצריכין טבילה, אע"פ דאינן עשוין לא לשתיה ולא לבשל. דשאני התם דשייך שימושן בשעת שתייה כדי להמשיך היין ע"י ומוכרחין הם, והו"ל כבישול על האש דזהו תיקון של הכשר השתייה, אבל הצלוחיות הנזכרות לא נעשו אלא לקיום היין, וכה"ג לא חשיבי כלי סעודה, ולא שנה גדולים לא שנה קטנים פטורים מטבילה, דהטעם הנאמר בפטור החביות הגדולות הוא שאין משתמשין בהן ע"י האור, ויש לפטור ג"כ מהך טעמא אלו הצלוחיות, דהא ליכא תשמיש באור ולא חזו לשתות מהן, ע"כ. והביאו **ביד אפרים** (רס"י קכ). **ובמסגרת השלחן** (על הקש"ע כלל לו אות ח) כתב דע"כ אין לברך על טבילתם.

אולם עי' **בערוה"ש** (אות לט) שמבואר דס"ל לחלק בין כלי אחסון גדול וכנידון של הכנה"ג, לבין כלי אחסון קטן דחייב טבילה. **ובבן איש חי** (שנה שניה מטות אות ה) פסק דכלי קיום צריכים טבילה בברכה (ועיי"ש (אות ח) דמ"מ לענין חביות גדולות שהם כלי חרס מצופין פסק בהכנה"ג). ודעת **הגרשז"א זצ"ל** (שש"כ פ"ט דפ"ח הגה מד) שאם רגילים להביא אותם לשולחן הו"ל כבקבוק יין, דאף שרק מוזגין ממנו לכוס ואין שותין ישר ממנו טעון טבילה, וגם אפשר שהמסגרת השלחן נתכוון רק לכלים גדולים אשר גם במטבח רגילים להעביר מהם לכלים קטנים יותר, ולצורך הסעודה משתמשין בהם רק בקטנים. מעתה יוצא שכלי אחסון כצנצנות קפה וכדו', שדרך להשתמש בהם לפעמים בהגשה על השלחן וכדו', חייבים טבילה, (אבל בלא"ה פטורים ומ"מ יש מקום להחמיר להטבילם ללא ברכה).

ד. חובה בבית החרושת להטביל צנצנות קפה וכדו'

והנה בית החרושת רשאי למלאות כלים לא טבולים ע"מ למכור אותם בתכולתם, דאינן אלא כלי סחורה הפטורים מטבילה, ואינם בכלל כלי סעודה כמבואר **בשו"ע** (ס"י קכ). ושו"מ שכן דעת **הגר"ק שליט"א** (חוט שני חוה"מ ע"מ שנת א. ב).

האם לדינא מלאכה שא"צ לגופה אסורה מדאורייתא או מדרבנן

כתב המחבר (ס"י רס"ד ס"א) אין מדליקין נר לשבת אלא משמן הנמשך אחר הפתילה, ולפיכך אין מדליקין בזפת ולא בשעווה ולא משמן העשוי מצמר גפן ולא באליה ולא בחלב, וכן אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע ויגחנו ויצא, ולא בצרי מפני שריחו נודף שמא יסתפק ממנו ונמצא מתחייב משום מכבה. והנה אם יסתפק מהשמן ע"מ להריתו וכדו', מלאכת הכיבוי היא מלאכה שא"צ לגופה, ואפ"ה כתב המחבר דיתחייב משום מכבה. ולכא"ה מבואר דס"ל דמלאכה שא"צ לגופה אסורה מדאורייתא, וכדעת הרמב"ם (פ"א מהל' שבת ה"ד) דפסק כר' יהודה דמלאכה שא"צ לגופה חייב עליה.

וכן בס"י רס"ה ס"א כתב המחבר - אין נוטלים כלי מנוקב מלא שמן ע"פ הנר כדי שיהא נוטף בתוכו, גזירה שמא יסתפק ממנו ויתחייב משום מכבה. והיינו כמ"ד מלאכה שא"צ לגופה אסורה מדאורייתא. וכ"כ שם המג"א (ס"י רס"ה ס"ק א) ויתחייב משום מכבה - היינו להרמב"ם שפסק כר' יהודה דאמר מלאכה שא"צ לגופה חייב עליה, ועי' סימן רע"ח. ומ"מ אף לר' שמעון אסור. עכ"ל.

אולם בס"י שט"ז (ס"ה) כתב המחבר - ושאר שרצים אינו חייב החובל בהם אא"כ יצא מהם דם, והצדן לצורך חייב שלא לצורך או סתם פטור אבל אסור, ולהרמב"ם חייב. וכן בס"י של"ד (ס"ה) כתב המחבר - גזירת המונחת במקום שרבים ניווקים בה יכול לכבותה בין אם היא של מתכת בין אם היא של עץ, והרמב"ם אסור בשל עץ.

וכתב הברכ"י (ס"י שט"ז ס"ק ה) - דמין כתב בסתם דשאר שרצים אם צדן לצורך או סתם פטור, אלא דאח"כ כתב דלהר"מ חייב, וירוע שהוא תופס כסברא שכתוב בסתם. עכ"ל. וכ"כ בערוך השולחן (ס"י שט"ז ס"ק א) ושל"ד (ס"ה) דהטור והשו"ע פסקו כר"ש.

וא"כ תקשי דברי המחבר בס"י רס"ה ורס"ח דכתב דהמסתפק מן השמן מתחייב משום מכבה, אע"פ דהוי מלאכה שא"צ לגופה, וצ"ל כמ"ש המח"ש בס"י רס"ה (על המג"א הנזכר) דמה שסיים המג"א "ומ"מ אף לר"ש אסור", ר"ל דאע"פ דבסימן ש"א וסוף סימן של"ד הביא הרב ב"י שם מחלוקת במלאכה שאין צריך לגופה, דהטור (סימן רע"ח) פסק דפטור, והרמב"ם (שבת פ"א ה"ד) פסק דחייב, וכאן כתב הרב ב"י באין חולק דאין נותנים כלי כו' ויתחייב משום מכבה, והיינו דוקא לדעת רמב"ם, מכל מקום אף לרבי שמעון דס"ל מלאכה שא"צ לגופה פטור עליה, עכ"פ איסורא מיהא איכא, וא"כ דינו של הרב ב"י אמת לכולי עלמא אפילו לרבי שמעון, ולשונו ויתחייב שכתב המחבר הוא לאו דוקא, כיון דלא נפקא מינה לדינא.

אלא דברבי הברכ"י בערוך השולחן, דהשו"ע ס"ל עיקר כדעה דמייחא דמלאכה שא"צ לגופה פטור עליה, ואו מילתא פסיקתא היא, דבפ"מ ס"י רע"ח (משב"ז ס"ק א) גבי הא דהשמיט המחבר דינא דכבו הנר לחולה שאין בו סכנה, כתב - והטור פסק כר"ש, והמחבר השמיט זה רק ביש כנה התייר, ובסי' של"ד סעיף כ"ז דעה ראשונה בסתם מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, אמנם מדרבנן והרמב"ם כתב אין הכרע לומר דפסק כדעה ראשונה כה"ג. ע"כ. (ובספרו ראש יוסף (שבת ל.) כתב דמהא דהשו"ע התייר דינא דכבו הנר בחולה שיש בו סכנה, משמע דאין סכנה אסור, דפוסק כר' יהודה לכאור, וצ"ל לדבריו בפרי מגדים).

וכ"כ בס"י של"ד (והטור ס"י ק"א) - ולר' יהודה מלאכה שא"צ לגופה חייב והטור (ס"י רע"ח) ושאר פוסקים פסקו כר' שמעון, והרמב"ם ז"ל פוסק כר' יהודה, והמחבר לא הכריע בכאן, אף דיעה ראשונה בסתם, מדכתב והרמב"ם כתב י"ל דהוה וא"ו במקום אבל, וכמו אבל הרמב"ם אסור ולא הכריע.

וכ"כ בכללים (את ל"ד) - והיכא שכתב שם החולק - והרמב"ם כתב, י"ל דהוי כמו אבל הרמב"ם, והל' י"ל כדעה ב'.

ואף העולת שבת נראה דס"ל דאין הכרע בזה בדברי המחבר, דהא בס"י רע"ח כתב המחבר דמותר לכבות הנר בשביל שישן החולה שיש בו סכנה, וכתב שם הערו"ש (ס"ק א) - אבל אם אין שם סכנה אסור, אע"פ דמלאכה שא"צ לגופה היא, משום דפסק כר' יהודה דס"ל מלאכה שא"צ לגופה חייב עליה, או י"ל גם לר' שמעון דס"ל דפטור איסור מיהא איכא, וע"כ לא מקילין ביה בחולה שאין בו סכנה.

ומ"מ בין אי נימא דדעת המחבר דמלאכה שא"צ לגופה פטור עליה, ובין אי נימא דהמחבר לא הכריע בזה, אכתי קשה דבסי' שכ"ח (מ"א) כתב המחבר בסתמא דהגוון צפרניו, או תולש ציצין פורושים בעור האבצע, בכלל, חייב חטאת. וכן בס"י ש"מ (ס"א) סתם וכתב דהנזק שערור צפרניו בכלל חייב חטאת. ובתוס' (שבת צ"ד ע"ב ד"ה אבל בכלל) כתבו דהיינו כר' יהודה. וכ"כ הגר"א (ס"י ש"מ ס"ק ב) דהמחבר כאן סתם כדעת הרמב"ם דהל' כר' יהודה במלאכה שא"צ לגופה.

וכבר הקשה כן בנקוה"כ (וי"ד ס"י קצ"ח על ה"ט ס"ק כ"א) [דבסי' שט"ז הביא המחבר דעת הטור ודעת הרמב"ם, ואילו בס"י שכ"ח סתם דבכלל חייב חטאת. ונדהק ליישב דמ"ש המחבר בס"י שכ"ח דחייב, לא מיייר מדין מלאכה שא"צ לגופה, דינא קאמר, ונפק"מ כה"ג שצריך לצפרנים.

והנה במג"א (ס"י שכ"ח ס"ק ל"ה) צ"ל לדבריו בס"י ש"ג, וס"י ש"מ. והיינו דבסי' ש"ג ס"ק כ"ב הביא משמיה דהריב"ש (ס"י שצ"ד) דהנוטל צפרניו חייב משום גזוז אע"פ שא"צ לצפרנים, דבמשכן היו גזוזים עורות

ה. חיוב הקונים להטבילים

אלא דלענין הקונים לפי מש"כ לעיל לכאורה חייבים להטביל כלים אלו מחמת שעתה הם משמשים ככלי סעודה.

אולם אכתי יש לדון בזה דהרי כלים אלו עומדים בעיקר לשימוש חד פעמי, וכלים כאלו פטורים מטבילה וכמ"ש האג"מ (יו"ד ח"ג סי' כג) (וכן דעת המנחת יצחק (ח"ה סי' לב) והאז נדברו (ח"ו סי' עא)). וכן נוהגים להקל כמ"ש בתשובות והנהגות (ח"ד סי' קצב).

ושו"מ דדעת הגריש"א זצ"ל (קונטרס הלכות טבילת כלים לה"ג ישראלון זצ"ל אות לה) להחמיר בכלים חד פעמיים. ומ"מ אף לדעתו י"ל דידוע להקל בני"ד, וזה ע"פ סברת המהרי"ל דיסקין (קו"א אות קלו ד"ה ודע עוד) שכתב דהקונה כלי עם משקה אי"צ לשפוך המשקה ולהטבילו, דשב ואל תעשה הוא ולא נקרא שימוש, ע"כ. מבואר דאע"פ שהדרך להשתמש בכלי זה לשמירת המשקה והוצאתו לצורך שתייתו מ"מ אי"צ להטביל הכלי משום תרי טעמים: א' משום שמור המשקה בכלי הוא שימוש בשב ואל תעשה. ב' משום שהוצאת המשקה אינו בכלל שימוש. ולפי"ז ה"ה בני"ד שאינו חייב לרוקן הכלי ולהטבילו. (ועוד דיש לצרף סברת המקילין לעיל דכלי קיום פטורים מטבילה). [נמ"מ דעת הגריש"א זצ"ל (ספר טבילת כלים פי"ד הגה טו ד"ה וכן שמעתי, ומנח"ש דפוס ישן ח"ב סי' סו) דלאכול מתוך הכלי ודאי חשיב השתמשות, ועיין עוד שם לענין להעמידו על האש. ועיין עוד בספר טבילת כלים (פי"ג הגה כד) בשם בעל האג"מ דהוצאה נחשב השתמשות].

מיהו מטו בשמיה דהחזו"א (טבילת כלים פי"ד סוף הגה כ) דקופסאות שימורים שנוצרו ע"י גוי (אע"פ דיש סברא נוספת להקל בהם וכמ"ש הגריש"א שבסמוך), צריך להוציא מתוכם את כל תכולתם. וכן נקט בתשובות והנהגות (ח"א סי' תמו-תמו) בכלי מתכות. [ועי' באורחות שבת (ח"א פי"ב סוף הגה ו) דע"כ החזו"א סמך על דברי המהרי"ל הני"ל "עד שעת הפתיחה"].

ולפי דבריו ק"ו בני"ד דיש להחמיר. ומ"מ נראה דהמנהג להקל כהמהרי"ל דיסקין. וכן דעת הגר"מ שליט"א (חוט שני שם עמ' רכ אות ו עמ' ריט וחוו"מ עמ' שנ אות ג).

ובלא"ה לענין קופסת שימורים דהוא כלי סתום לגמרי ולא חזי לשימוש כלל ללא פתיחתו, כתב הגר"מ שליט"א (חוט שני שם עמ' רכ) דלפי המבואר בחזו"א (או"ח סי' נא סי"ק יא) שכלי סתום מכל צד לא נחשב לכלי, מקרי עשיתו ע"י ישראל ואינו טעונים טבילה.

וכן דעת הגריש"א זצ"ל (שש"כ ח"ג פי"ט סוף הגה ז), וכתב דאף אם נאמר שיש לקופסא שימורים תורת כלי גם כשהיא אטומה, מ"מ הפותח את הקופסה פטור מטבילה אף כאשר דעתו להשתמש בה לצרכי סעודה, משום שנעשה הכלי ראוי לשימוש רק ע"י ישראל. וכ"כ באור לציון (או"ח ח"א סי' כה) ובצ"א (ח"ח סי' כו). [ועי' במנח"ש (תנ"ב ג - ב) סי' סח אות ג] שכתב דבקבוקי משקאות הנלקחים מגויים, ובשעת הקנין נותנים סך של כסף עבור הבקבוק המכונה "עירבון", אין זה חשוב כפקדון. אבל מ"מ נראה דכל זמן שאין דעתו ליקח את הבקבוק לעצמו להשתמש בו ככלי סעודה, אף אם נאמר דחשיב רק כדעתו לחזור ולמוכרו לחנוני, מ"מ כלי סעודה לא הוא וחשיב רק כמשתמש באופן ארעי בכלי שעומד לסחורה, ע"כ. ועי' עוד במשנה הלכות (ח"ד סי' קז ד"ה ומתחלה)].

ו. להחזיר העודף לתוך צנצנת לא טבולה

אלא דאם נפטור מטבילה מטעם המהרי"ל דיסקין הני"ל, יש לעיין האם מותר להחזיר את העודף מהשימוש, די"ל דבכה"ג הוא שימוש בקום ועשה דמחייב טבילה. ועתה ראיתי בתשובות והנהגות (ח"א סי' תמו) שאכן כתב דבקידוש מצוי שנשאר יין ומוסיפין עליו עוד יין לתקן שלא יהיה פגום, ושוב מחזירים היין לבקבוק, ובכה"ג יש לחייב טבילה.

אולם נראה דהעיקר כמ"ש השש"כ (פי"ט הגה מד בחדש) בשם הגריש"א זצ"ל דאם הוציא את הקפה מהקופסה, ואינו משתמש בכל מה שהוציא, מותר להחזיר את העודף לקופסה אע"פ שלא טבל אותה, דאף בכה"ג לא נחשב כשימוש בכלי סעודה להצריך טבילה, אלא כהמשך המצב הקודם, וכאילו הוא מחזיר לתוך ערימת קפה שבתוך עטיפת נייר. ומכיון שבלא"ה מבוואר במסגרת השלחן דבקבוק שאין משתמשין בו ככוס וגם אין מבשלין בו, י"ל דלא חשיב ככלי סעודה ואין לברך על טבילתו, לכן בני"ד יש לסמוך דא"צ טבילה, אלא כשעומד להשתמש אח"כ בקופסה להחזיק בה קפה או כל שאר צרכי סעודה, כי אז יטבילנה בלי ברכה, וכנ"ל במסגרת השלחן, ע"כ.

ז. ייחד הכלי לשימוש רב פעמי

מעתה יוצא דהרוכש קופסת נס קפה, בקבוק יין וכדו', אי"צ לרוקן הכלי ולהטבילו. אלא דאכתי יש לדון כשאחר השימוש מיחדים אותו לשימוש רב פעמי, האם חייב טבילה. דלא מבעיא לדעת המהרי"ל דיסקין דבכה"ג יש לחייב טבילה, אלא אף לדעת האג"מ ודעימיה דכלי חד פעמי אינו חייב טבילה מ"מ הכא שמייחדו לשימוש רב פעמי אפשר דחייב. וכן דעת הגר"מ שליט"א (שם עמ' ריט אות ו) דאם משתמש שימוש חוזר צריך להטבילו עם ברכה. והאז נדברו (ח"ו סי' עא) כתב דבכה"ג מסתמא צריך טבילה.

אולם דעת האג"מ (ח"ב סי' מ' וס"ט קלו) לפטור, משום דהכלי נתבטל למשקין, ומצא שלא קנהו מעכו"ם כלל ורק אצל הישראל נעשה כלי, שלכא ע"ז דין טבילה, ואף אם היו כלים שלא נעשו ביחוד להכניס שם המשקים למוכרם יחד, ואח"כ הכניס לתוכן המשקין וגפן, אף באופן זה נתבטל הכלי למשקין, ע"כ. וכ"כ בתשובות והנהגות (שם וסי' תמו) בשם המהרי"ל דיסקין. וכן פסק החלקת יעקב (יו"ד סי' מב). וכן י"ל לכאורה לפי הסברים דכל שנעשה ראוי לשימוש ע"י ישראל חשיב כלי ישראל.

מסקנא דדינא -

העולה לדינא, צנצנות אוכל וקופסאות שימורים, מעיקר הדין אינן חייבות טבילה עד שתגמר תכולתן, וכן המנהג (ולדעת החזו"א צריכים טבילה). אלא שאם רוצה לייחד הצנצנות לשימוש חוזר (אם לא היו סתומות מכל צד) ראוי להטבילם ללא ברכה, בפרט אם הם ממתכת החייבת טבילה מה"ת (עי' בזה בגליון קפ"ו). וקופסאות שימורים וכדו' (שסתומות מכל צד) בכה"ג המחמיר תבא עליו ברכה.

תחשים אע"פ שלא היו צריכים לצמר. וכתב הפמ"ג [סי' שכי"ח א"א סי' ל"ה] דמשמע דדעת המחבר כן, דפסק בסי' של"ד מלאכה שא"צ לגופה פטור, ואפ"ה כאן חייב הטאה.

ובאמת דעת הריב"ש לאו דעה יחידה היא, דכיוצ"ב איתא ברמב"ן [שבת ק"ק] ובר"ן [שבת ע"ג].

[ומ"מ למעשה דעת המג"א [ריש סי' שצ"ג] דאישוה ששכתה ליטול צפרניה בע"ש תאמר לעכו"ם לחתכם, כיון דבתוס' מבוואר דה"ל מלאכה שא"צ לגופה, והטור ודעימיה פוסקים דמלאכה שא"צ לגופה פטור. ובסי' א' שם כתב דמ"מ מלאכה שא"צ לגופה פטור מיידי שצריך לשינוי. וכ"כ שם בסי' ג' דאם אינו צריך לצמר או לשינוי הוא מלאכה שא"צ לגופה.

ונראה דהמג"א לא ראה דכדברי הריב"ש כתבו אף הרמב"ן והר"ן בחידושיהם, וכבר כתב בבה"ל [ריש סי' ש"ט] ד"ה וחי"ב] דהכי מוכח אף מדברי הר"ח, הסמ"ג והרא"ש.

אלא דמ"מ לדינא העלה מדברי ה"ה [שם] דאף לדעתם אישה הנוטלת צפרניה לצורך טבילה היא מלאכה שא"צ לגופה, וע"כ אם א"א לומר לנכרית שתיטול צפרניה ביד, יכולה לומר לה שתיטול צפרניה אף בכלי].

אולם אכתי תקשי דברי הפמ"ג אהר"י, דבסי' רע"ח של"ד כתב דכדברי המחבר אין הכוונה, ובסי' שכי"ח כתב דהמחבר פסק בסי' של"ד דמלאכה שא"צ לגופה פטור עליה.

ואפשר דמ"ש בסי' שכי"ח דהמחבר פסק דמלאכה שא"צ לגופה פטור עליה, ר"ל דאם דעת הטור וסייעתו דפסקו כ"ו בשו"ע, ואילו בסי' שכי"ח ושי"מ סתם דחייב ולא הביא דעה זו.

והנה הרמ"א בסי' של"ד [ספ"ג] כתב - וכל הדינים הנזכרים בדני הדליקה הני מילי במימים, אבל בזמן הזה שאנו שרויין בין הגוים והיא חשש סכנת נפשות, כתבו האדמו"רים והאחרונים וזכרונם לברכה שמתיר לכתוב דליקה בשבת משום שיש בה סכנת נפשות והזריז הרי זה משובח וכו', ודוקא לכתוב הדליקה דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ויש סכנה אם לא יכבה אבל אסור לחלל שבת כדי להציל ממון וכו'.

וכתב שם העולת שבת [סי' ק"ח] - ומה שכתב דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, הוא דעת הטור וסייעתו דפסקו כ"ו שמעון דפטר במלאכה שאינה צריכה לגופה, אבל הרמב"ם [פי"ב ה"ג] וסייעתו פוסקים כ"ו יהודה לחי"ב במלאכה שאינה צריכה לגופה, ולפיכך פסק הרמב"ם דהמכבה הדליקה מפני איבוד ממון חייב. ועיין מה שכתבתי לעיל בסימן רע"ח [סי' ק"א] בדעת המחבר בזה. ויש לתמונה על הרוב למה לא כתב בסמוך אצל גלות דני"ל עיקר היתיר בין של עץ ובין של מתכת. עכ"ל. הנה נקט הרמ"א ס"ל לדינא דמלאכה שא"צ לגופה פטור עליה.

אולם במג"א [שם סי' כ' וסי' כ"א] מבוואר דאין בדברי הרמ"א כאן הכוונה, וז"ל: שאינה צריכה לגופה - פי' ואיכא למאן דאמר שאינו חייב עליה כמ"ש סיפ"ק כ"ו, כנ"ל דלא כעולת שבת. [ופי' המח"ש דכוונתו דגם כאן לא הכריע הרמ"א כדעת הטור, אלא דכיון דאיכא מ"ד דס"ל דהוי דרבנן ויש חשש סכנה אנו מקילין].

ומ"מ מדברי הש"ך [בנקודות הספ"ק הני"ל] והמג"א [ריש סי' שצ"ג] מבוואר דעכ"פ לענין אמירה לנכרי נקטנן לדינא דמלאכה שא"צ לגופה דרבנן.

ובא"ד [שם סי' כ' וסי' כ"א] מבוואר דאין בדברי הרמ"א כאן פסקו כדעת ר"ש דמלאכה שא"צ לגופה פטור עליה, וכ"כ השלטי גבורים [ל"ח ע"א אות א'], והכי קימ"ל, ודלא כרמב"ם. וכדבריו פסק המוש"ב [שם סי' כ' וסי' כ"א] לדין שית"ל סי' פ"ח. וכ"כ בגר"מ [שם סי' כ' וסי' כ"א] שית"ל סי' פ"ח. דמלאכה שא"צ לגופה פטור עליה. אולם הוסיף דעכ"פ כל בעל נפש יש לו להחמיר לעצמו באיסור של תורה במקום שאפשר.

פניני מוסר

עניני שבת קדש - סדר ליל שבת (ו)

חטטת שחשבת זכר ליציאת מצרים - "ואנו מזכירים בה זכר ליציאת מצרים לכוין את הענין אשר ביארתי וא"ה. היינו רבין שהקב"ה משנה את טבע השלם ע"כ שבא"ה, וכן בכל קידושי המועדות אנו מזכירין יציאת מצרים מפני זה הענין, וכן בתפילות אנו אמרים זכר ליציאת מצרים, היא פנה עקירית להאצטת הדת וכל עניניה עקירית, דע"כ צריך כל אדם שיקדש בנחת מלה בעלה ויכוין במה שמצויא בשפתו ויאמן בו.

דאפשר לומר שגם השבת ה"י זכר ליציאת מצרים, ע"ד שאמר... כי משה שאל מפרעה יום אחד שיתנוח בו ישראל מעבודתם והודה לו פרעה ונחר להם יום למנוחה, וכשבאו במעמד הר סיני ונצטוו מפי הקדוש ברוך הוא וזכר את יום השבת לקדשו והחזיל אותו להם ליום מנוחה לעולמים, שמח משה באותה מתנה שניתן לו אותו יום למנוחה והיה חפץ בעיני הבורא בו מיום אחד...

דאף על פי שמששת ימי בראשית יום ז' שבת איקרי... אפ"ה שמח משה באותה מתנה, דכיון שלא ניתנה תורה עדיין והיו עבדים בעבודת פרך איזה יום שעולה ברצונו של פרעה לתת היו נשטלים ושמוחים עליו יהיה מה שיהיה, אבל עתה שנתן להם המנוחה לנח מעבודתם וביום מנוחה ברצון הבורא ית' ודאי ה' שמחה על שמחה ונתגלגל זכות ע"י זכאי ליום זכאי ועל כן שמח.

דעל זה אפשר לומר כי השבת היא זכר ליציאת מצרים כי בזכות השבת ובשמירת יום הזה אנו זוכרים יציאת מצרים וענין חיוס שנתן לנו שם למנוחה ע"י מרע"ה". (סדר חיוס, שבת קדש)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"